

TÜRK BANKA SİSTEMİNDE YENİDEN - YAPILANMA GİRİŞİMLERİ ÇERÇEVESİNDE TÜRKİYE KALKINMA BANKASI ÖRNEĞİ

Prof. Dr. Selçuk CİNGİ

I. GİRİŞ

1980 sonrasında izlenen ekonomi politikalarının başlıca iki amacı olduğu söylenebilir. Bunlardan ilki hiç kuşkusuz "istikrar", ikincisi ise "yeniden yapılanma" olarak tanımlanabilir. Bu çalışmada, söz konusu amaçlara ne ölçüde ulaşıldığı tartışılmayacaktır. İki amaç doğrultusunda da, başarılı-başarısız, çeşitli girişimlerde bulunulduğu bilinmektedir. 1980 sonrasında Türk Banka Sisteminde de, izlenen liberal iktisat politikasının öngörüsü olan rasyonelleşme doğrultusunda atılmış çeşitli yeniden-yapılanma girişimleri gerçekleştirilmiştir. Anımsanabileceği gibi bu dönemde gerçekleştirilen çeşitli düzenlemeler arasında şunlar sayılabilir:

1. İstanbul Bankası, Odibank (Orta Doğu, İktisat Bankası) Hissarbank gibi taahhütlerini yerine getiremez duruma düşen özel sermayeli ticaret bankaları tüm aktif ve pasifleriyle T.C. Ziraat Bankasına devrolmuştur.
2. İstanbul Emniyet Sandığı T.C. Ziraat Bankasına devrolmuştur.
3. Devlet Yatırım Bankası, Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş. (Türk Eximbank) ünvanıyla yeniden düzenlenmiştir.
4. İşçi Kredi Bankası ve T. Bağcılar Bankası'nın (Bağbank) faaliyetleri sona erdirilmiş ve tasfiyelerine gidilmiştir.
5. Türkiye Emlak ve Kredi Bankası, Anadolu Bankası ile birleştirilerek Türkiye Emlak Bankası ünvanını almıştır.
6. DESİYAB, (Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası), Türkiye Kalkınma Bankası ünvanıyla yeniden örgütlenmiş ve daha sonra T.C. Turizm Bankası A.Ş. ile aynı ünvan altında birleşmiştir.
7. Bankalar Kanununda önemli değişiklikler yapılmıştır.

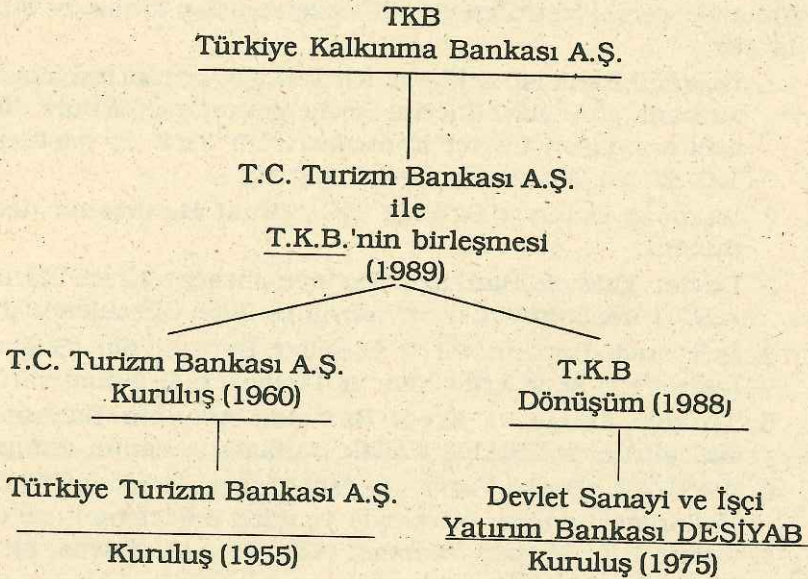
Görülebileceği gibi, 1980 sonrasında gerçekleştirilen yeniden-yapılanma yönlü düzenlemelerde kamu ağırlıklı girişimler önemli yer tutmuştur. Kuşkusuz bu, kamunun banka sistemini "koruyucu"

ve "yönlendirici" görev ve işlevlerinin doğal bir sonucudur. Bu çalışmada, kamusal sermayeli bir kalkınma ve yatırım bankası olarak Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş.'nin, yeniden-yapılanma deneyiminin analizi yapılmaya çalışılacaktır. Esasen bu çalışma Ocak 1989'da tamamladığımız T.C. Turizm Bankası A.Ş. ile Ocak 1990'da Dünya Bankası adına Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş.'de gerçekleştirdiğimiz iki ayrı araştırmanın bulgularına dayandırılarak oluşturulmuştur.⁽¹⁾

II. BİRLEŞEN İKİ KAMUSAL SERMAYELİ KALKINMA BANKASI

20.1.1989 tarihinde toplanan Yüksek Planlama Kurulu "Ülke Kalkınmasında sektörlerarası denge ve uyum imkânlarını arttırmak, kaynakları birleştirerek daha etkin kullanımını sağlamak üzere sanayi sektörü ile turizm sektöründe kalkınma ve yatırım bankaları olan Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. ve T.C. Turizm Bankası A.Ş.'nin birleştirilmesine karar" vermiştir. Görülebileceği gibi, sözkonusu birleştirme kararı bir etkinlik ve etkililik arayışlarını gerektirir göstermektedir.

TKB - SOYAĞACI

(1) Sözkonusu çalışmalar sırasıyla S. Cingi, **Sektör Bankacılığında T.C. Turizm Bankası A.Ş. Örneği** Ocak 1989, Ankara.

S. Cingi, T. Çubukçu, **Report On The Actual and Potential Role of TKB (Development Bank of Turkey) In Financing of Industry and Tourism Sectors**, Jan, 15, 1990, Ankara/TURKEY

Birleşme olayının analizinin gereği gibi yapılabilmesi ve anılan birleşme kararının gerisindeki gerekçelerin haklılığını ya da isabetini ortaya çıkarabilmek amacıyla Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş.'nin (TKB) bir anlamda, "soyağacı"nın (Bkz. TKB Soyağacı) yakından tanıtılmasında fayda ve zaruret vardır. Bu nedenle birleşmeye taraf olan TKB ve T.C. Turizm Bankası A.Ş. ile ilgili özet, bilgilere ve çeşitli araştırmalarda edinilen bulgulara aşağıda yer verilmiştir.

A. T.C. Turizm Bankası A.Ş.:

Turizm sektörünün finansman ihtiyacını karşılamak amacıyla 1955 yılında T.C. Ziraat Bankasının önderliğinde 17 milli bankanın, 6 şirketin, 2 seyahat ve turizm şirketinin, bir belediye ile bir Ticaret Odasının ve 17 gerçek kişinin iştirakiyle Türkiye Turizm Bankası A.Ş. kurulmuştur. 10 Milyon TL sermaye ile kurulan bu özel sektöre ait "sektör bankası" turistik tesis işletmeciliği ve sektöre finansman sağlama (bankacılık) görevlerini üstlenmeyi hedeflemişse de, kaynak yetersizliği nedeniyle kredileme faaliyetlerinde bulunamamış, faaliyetlerini sadece işletmecilik alanında önderlik görevini yerine getirmekle sınırlı tutmuştur. Çeşitli kaynaklardan edinilen bilgilere göre, Banka'nın içinde bulunduğu kaynak yetersizliği genellikle T.C. Ziraat Bankası'nın sağladığı mevduat desteği ile bir ölçüde hafifletilmek istenmişse de, daha başlangıçtan itibaren belli olan kısıt, özsermaye yetersizliği, Banka faaliyetlerinde özlenen başarının gerçekleştirilememiş olmasının gerisindeki başlıca etken olmuştur.⁽²⁾

Türkiye Turizm Bankası A.Ş. anasözleşmesinin 7. maddesinde, kuruluşun ömrü 50 yıl olarak öngörülmüşken, kuruluşundan 5 yıl sonra, 1960 yılında tüm aktif ve pasifi 7470 sayılı yasayla kurulan T.C. Turizm Bankası A.Ş.'ye devredilerek anılan bankanın tüzel kişiliği sona ermiştir.

Türkiye Turizm Bankasından beklenen başarının elde edilememiş olması, özellikle özsermaye yetersizliğine bağlanmış ve sermaye açısından daha güçlü bir kuruluşun oluşturulması düşünülmüştür. Bunun için de kurulacak bankanın sermayesinde kamu ağırlıklı bir yapı tercih edilmiştir. Nitekim 4.5.1960 tarihinde kabul edilen 7470 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Turizm Bankası Kanununun 6. maddesine göre A ve B grubu hisse senetlerinin payı %80 olarak belirlenmiştir ki, A grubu %40 ile Hazineye, B grubu %40 ile bankalarla, resmi ve özel kuruluşlara aittir. Bankanın

(2) Konuyla ilgili olarak bkz. S. Cingi, **Sektör Bankacılığında "T.C. Turizm Bankası A.Ş." Örneği**, Ocak 1989, Ankara. S: 82-89 ve **TBMM Zabıt Ceridesi**, Elli Altıncı İnikat 13. IV. 1960, s: 145

nominal sermayesi 300 milyon TL olarak saptanmıştır. Anılan yasanın TBMM'de müzakereleri sırasında en çok tartışılanın sermaye konusu olduğu, TBMM Zabıt Ceridelerinin incelenmesinden anlaşılmaktadır. TBMM'de muhalefete mensup üyeler, yeni ümitlerle kurulmak istenen Banka'nın eski Banka (Türkiye Turizm Bankası A.Ş.) gibi olmamasını diliyor, bunun için işin baştan ciddi tutulması gerektiğine işaret ediyorlardı. Özellikle sermaye konusunda, Hazine payının (120 milyon TL) Bütçe'de ödenek ayrılmamış olması nedeniyle nasıl karşılanacağı endişesi dile getiriliyor ve bu açıdan Banka'nın hukuken kuruluşu gerçekleştirilebilse de fiilen görev yapmasının imkansızlığı üzerinde duruluyordu. "Bankaya görev veriliyor, sermaye verilmiyor" deniyordu. Buna karşılık iktidar partisine mensup üyeler, bu konuda endişe edecek herhangi bir durumun olmadığı yolunda görüşler bildiriyorlardı. Bu üyeler, bu miktarda bir paranın esasen hemen kuruluş anında gerekli olmayacağını belirtiyor ve gerektiği takdirde ek ödenek talebinde bulunabileme olanağına işaret ediyorlardı. Ayrıca Hükümetin dış kaynak sağlama konusundaki girişimlerinden elde edilen olumlu sonuçlara güvenebileceğinden söz ediyorlardı. Bir üye de Banka'nın kuruluşu için "Yeni bir tesisten ziyade bir istihale denilebilir" demekle bunun bir yeniden-yapılanma ya da dönüşüm işlemi olduğuna dikkat çekerek "eski" Banka'nın imkân ve kabiliyetleri ile bir süre yaşanabileceğini ifade ediyordu.

7470 sayılı yasanın gerekçesinde turizm ve turizm endüstrisinin önemi üzerinde durulmakta ve sektörün finansman ihtiyacını karşılamak üzere Banka'nın kurulması gerektiği, kuruluşun finansman sağlamanın dışında yatırım ve işletmecilik görevlerini de üstlenebileceği belirtilmektedir. Ne var ki, kurulacak Bankanın kendisinin duyacağı finansman ihtiyacı pek önemsenmiş görünmemektedir.

7470 sayılı yasayla kuruluşu hukuken gerçekleşmiş olan Banka'nın fiilen faaliyetine başlaması, ancak 8.2.1962 tarihinde olmuştur. Banka'nın faaliyetleri kurulduğu 4.5.1960 ile 8.2.1962 tarihleri arasında adeta dondurulmuştur. Merkezi İstanbul'da olan Banka⁽³⁾ 1960-1967 döneminde sektörün gelişimi açısından etkili bir görev yapamamıştır. Nitekim 7470 sayılı yasaya ek olarak 9.3.1972 tarihinde kabul edilen 1570 sayılı yasa gerekçesinde bu olgu, kuruluş anında devralınan zararlar, uzun vadeli yarım kalmış yatırımlar ve nakit sermaye imkânsızlıklarıyla açıklanmaktadır.

T.C. Turizm Bankası A.Ş. sektörle ilgili kredileme işlemlerine ancak 1967 yılında ve son derece kısıtlı olanaklarla

(3) Türkiye Turizm Bankası A.Ş.'nin merkezi Ankara, iş merkezi İstanbul olarak belirtilmişken, T.C. Turizm Bankası A.Ş.'nin merkezi 1972 yılına kadar İstanbul, daha sonra da Ankara olmuştur.

başlayabilmiştir. Banka kaynaklarının geliştirilmesinde karşılaşılan güçlüklerin yanı sıra, Türk Banka Sisteminde orta ve uzun vadeli kredilerin yeterli düzeye ulaştırılamamış olması ve sermaye piyasasının ve anılan piyasa ile ilgili mali araçların geliştirilememiş bulunması da kaynak yetersizliğini ifade eden darboğazın aşılmasındaki güçlükler olarak sayılabilir. Ayrıca sektörün finansmanı konusunda (1970'li yıllarda Plan ve yıllık programlarda kısmen yer almasına karşın) kararlı ve tutarlı bütüncül yaklaşımların benimsenmediği anlaşılmaktadır. Nitekim ülkemizde turizm kredisi veren ilk kamu kuruluşu 1953 yılında İller Bankası olmuş ve anılan Banka'da 6086 sayılı "Turizm Endüstrisi Teşvik Kanunu'nun 30. maddesi gereğince oluşturulan "Turizm Endüstri Teşvik Fonu" sektörel yatırımların finansmanı amacıyla kullanılmıştır. Turizm yatırımlarının finansmanında yararlanılan ikinci kuruluş da Türkiye Vakıflar Bankası olmuştur. Anılan Banka, 1962 ve 1963 yıllarında Maliye Bakanlığı ile AİD arasında imzalanan iki antlaşmayla oluşturulan Turizm Geliştirme Fonu'ndan kredilemede bulunmuştur. Ancak 1972 yılında kuruluş yasası gereği T.C. Turizm Bankası, sözü edilen Bankalarla yapılan protokollar sonucunda, söz konusu görevleri devralmıştır.

7470 sayılı T.C. Turizm Bankası Kanununu ve 1570 sayılı yasa gibi kuruluş kanununun ek ve tadillerini yürürlükten kaldıran 123 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameyle 26 Ekim 1983 tarihinde, Banka, 50 milyar TL. sermaye ile iktisadi devlet teşekkülü statüsünde bir "Kalkınma ve yatırım" bankasına dönüştürülmüştür. Bankanın görevleri önceden olduğu gibi, dual yapısının korunduğu, "Turizm sektörünün gelişmesi için, yatırım ve işletmeclik yapmak ve teşebbüsleri kredi ile desetkelemek" biçiminde formüle edilmiştir. 8.6.1984 tarihinde, 223 sayılı KİT'lerle ilgili Kanun Hükmünde Kararname yürürlüğe girmiş ve T.C. Turizm Bankası A.Ş.'de, anılan KHK uyarınca 9 Mart 1985 gün ve 18689 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Ana Statüsü ile en son yasal düzenleyici metnine kavuşmuştur. Buna göre, T.C. Turizm Bankası A.Ş.; Sektör Kalkınma ve yatırım bankası olup, tüzel kişiliğe sahip, faaliyetlerinde özerk ve sorumluluğu sermayesiyle sınırlı bir İktisadi Devlet Teşekkülüdür. Banka'nın sermayesi %91 ile (A. Grubu hisse Senetleri) Hazineye, geri kalanı da (B Grubu Hisse Senetleri%9) kamu kuruluşlarına, mesleki kuruluşlar ile gerçek ve tüzel kişilere tahsis olunmuştur. Banka'nın ilgili olduğu Bakanlık, Kültür ve Turizm Bakanlığı olarak belirlenmiştir. (1988 yılında yapılan bir düzenleme ile ilgili Bakanlık, Başbakanlık olarak değiştirilmiştir.)

Banka'nın kuruluş tarihi olarak kabul edilen 1955 yılından 1989 yılına kadar geçen süre içinde yasal çerçevesini belirleyen

başlıca metinlerin incelenmesiden şu sonuçların türetilmesi mümkün görünmektedir.(4)

- Banka'ya ait tüm metinlerde hukuken dual yapının özenle korunduğu,
- Banka'ya ait amaç, faaliyet konuları ve görevlerin tüm metinlerde önemli ölçüde benzerlik hatta birlik arzettiği,
- Adı ancak 1985'deki son düzenlemede yer almış olsa da, sektör bankacılığının, Bankanın ilk kurulduğu tarihten itibaren benimsendiği,
- Özel sermaye ağırlıklı olarak oluşturulmak istenen Banka sermaye yapısının önceleri fiilen, daha sonra da hukuken kamu ağırlıklı olarak değiştiği söylenebilir.

Yasa metinlerinde yer alan dual yapı, Banka görevlerinin bankacılık ve turistik tesis işletmeciliği biçiminde oluşturulmasından kaynaklanmıştır. Yasa metinleri ve gerekçeleri incelendiğinde, "bankacılık"tan anlaşılması gerekenin "sektörel kalkınma bankacılığı" olduğu anlaşılmaktadır. İşletmecilik görevinin de, kalkınmanın (sektörel gelişmenin) başlangıç evrelerinde kalkınma bankacılığı işlevleriyle tutarlı bir misyon olarak kabulü gerekmektedir. Gerçekten de sektörel kalkınma bankalarının öncü kuruluşlar oluşturarak, sektöre girişleri özendirme görevlerinin bir parçası olarak dışsallıklar (external economies) yaratmaları uygun bir kalkınma bankacılığı stratejisi olarak kabul edilebilir.

T.C. Turizm Bankası hukuken dual yapıya sahipliğini 1989 yılına değin korumuş olmakla birlikte, fiili dual yapıyı ancak 1967-1985 yıllarını kapsayan dönemde sürdürebilmiştir. Bu dönemin dışında kalan yıllarda fiilen dual yapı korunamamıştır. Bu açıdan T.C. Turizm Bankası'nın ana faaliyet konusu esas alınarak yapılacak bir değerlendirmede şu dönemsel ayırım anlamlı görünmektedir.

1. **1955-1967 Dönemi:** Banka'nın salt turistik tesis işletmeciliğini gerçekleştirdiği dönem. (Hukuken dual yapılı-fiilen dual yapı yok)
2. **1967-1985 Dönemi:** Banka'nın bankacılık ve işletmecilik faaliyetlerini eş-anlı olarak yürüttüğü dönem. (Hukuken ve fiilen dual yapılı)

(4) Anılan metinler şunlardır.

- 1 Türkiye Turizm Bankası Esas Mukavelenamesi (1955)
- 2 7470 Sayılı T.C. Turizm Bankası Yasası (1960)
- 3 1570 Sayılı ek ve tadil yasası (1972)
- 4 123 Sayılı KHK. (1983)
- 5 233 Sayılı KHK'ye Bağlı olarak kabul edilen Ana Statü (1985)

3. 1985-1989 Dönemi: Banka'nın salt bankacılık faaliyetini yürüttüğü, işletmecilik faaliyetlerinin ve tesislerinin bir biçimde sona erdirildiği ve tasfiyeye tabi tutulduğu dönem:
(Hukuken dual yapılı-fiilen dual yapı yok)

Yukardaki dönemsel ayırım, gerçekte Banka'nın izlenen iktisat politikaları çerçevesinde bir sektörel kalkınma bankası kimliğine uygun bir etkinlik ve etkililik arayışlarının sonucu olarak değerlendirilebilir. Gerçekten de Banka'nın en son ulaştığı evre itibarıyla köklü bir tercih yaparak, işletmecilik yerine bankacılığı asli ve tek faaliyet konusu olarak seçmesi, hem firma etkinliğini (efficiency) kurma hem de sektörün doğal gelişme trendine "momentum" kazandırarak etkililiğini (effectiveness) artırma çabalarının bir sonucu olarak görülebilir. Esasen dual yapının fiilen çözülmesi, Banka'nın işletmecilik ve sektörel kalkınma bankacılığı gibi özel uzmanlığı gerektiren iki farklı ve rakip alandan birinde etkin ve etkili uzmanlığı gerçekleştirmesine olanak sağlamaktadır. Nitekim Banka'ya ait veriler açıkça göstermektedir ki, Banka imkân ve kabiliyetlerinin iki faaliyete paylaştırıldığı örneğin 1967-1976 yılları arasındaki on yıllık dönemde, 28.000 yatak kapasitesi yaratılabilmişken, Banka'nın bankacılık lehine tercih yaptığı 1985-1988 döneminde desteklenen yatak kapasitesi 61.000 dolayına yükselmiştir. Üçtebirlik bir sürede iki kattan fazla sonuç sağlayan bu gelişme, kaynak kullanımında etkinliğin artırılması ve dolayısıyla etkililiğin yükselmesi nedenlerini düşündürmektedir.(5)

Ancak Banka'nın kronik sorunu, özkaynak yetersizliği, kuruluşundan itibaren hep ciddiyetini korumuştur. Bu olgu, özellikle kalkınma ve yatırım bankacılığı işlevlerini yerine getirme yükümü altında bulunan bir mali kurum için "hayati" önemdeki bir sonucu ifade etmektedir. Zira, özellikle enflasyoncu koşullarda, artan kaynak maliyetleriyle, subvansiyon içeren kredi ve finansal destek taleplerinin karşılanması güçleşmekte ve hatta olanaksızlaşmaktadır. Özsermaye yetersizliğinin belirlediği koşullarda, artan talepleri karşılamak amacıyla yabancı kaynağa bağımlılık kaçınılmaz olmaktadır. Kalkınma ve yatırım bankaları açısından yabancı kaynak kullanımının artması bir yandan yüksek maliyet, öte yandan da, belirli bir riski ifade etmektedir. Burada özellikle finansal ve pazar ya da iş riski diye tanımlanabilecek risk türleri açısından Banka'nın elverişli bir konumda bulunmadığı kaydedilmelidir. Nitekim kısa vadeli kaynaklarla uzun

(5) 1967-1987 dönemi, yani 21 yıllık kredileme dönemi incelendiğinde, son dört yılda desteklenen yatak ve tesis sayısının dönem boyunca desteklenenin yaklaşık yarısı kadar olduğu görülmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. S. Cingi, Ibid, s. 132

vadeli kredilemeye başvurma zorunluluğunu duyarak finansal riskini artıran Banka, bir yandan da tek sektör için finansmanda bulunarak iş riskini dağıtamamasının yükünü üstlenmektedir. Gerçekte bu iki tür riskin, birbirini besleyebilecek riskler olması nedeniyle, ancak en yüksek kârlılığın söz konusu olabileceği alanlarda göze alınabilmesi düşünülebilir. Oysa Banka açısından yüksek kârlılık beklentisi de bulunmamaktadır; zira sektöre ucuz kredi sağlamak gibi bir özel misyonla, toplumsal kârlılık hedeflenmektedir. Bu durumda da, Bankayı kâr yoluyla özkaynaklarını artırma olanağının başlıca kısıtını oluşturmaktadır. Böylece sermaye yetersizliğinden oluşan kısır döngü sürekli bir nitelik kazanmaktadır.⁽⁶⁾ T.C. Turizm Bankası'nın sermaye yeterliliği yanında kârlılık ve verimlilik durumunu ortaya koyan çeşitli rasyolar da olumsuzluk işaretlerini taşımaktadır.⁽⁷⁾

B. Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş.

1975 yılında 13 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kurulan Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası A.Ş.'nin (DESİYAB) kuruluş işlem ve faaliyetleri 1988 yılında 329 sayılı KHK ile yeniden düzenlenmiş, ünvanı ise 15.7.1988 tarihinden itibaren Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. (TKB) olarak değiştirilmiştir.

1975 yılında 1 milyar TL sermaye ile, özel hukuk hükümlerine tabi, halka açık bir anonim şirket olarak kurulan DESİYAB'ın kuruluş amacı esas itibariyle halkın yurtiçi ve yurtdışındaki tasarruflarını Türkiye'nin hızlı ve yaygın sanayileşmesine yönlendirmek ve sanayide mülkiyetin geniş halk kitlelerine yayılmasına katkıda bulunmak olarak ifade edilebilir. Bunun için Banka, Kalkınma Planlarında ve yıllık programlarda belirlenen ilkeler uyarınca imalat sanayiinin finansman talebini kredi ve/veya iştirakler biçiminde karşılamak, halkın ve yurt dışında çalışan vatandaşların tasarruflarını birleştirerek kârlılık ve verimlilik anlayışı içinde değerlendirmek görevlerini üstlenmiştir. Ayrıca Banka'nın birikimleri özendirmek ve fon sağlamak, yatırım girişimlerine her türlü teknik yardımda bulunmak ve yatırımcı ve işletmeciler girişimlerin kurulmasına öncülük etmek gibi görevleri de bulunmaktaydı. Ne var ki, DESİYAB'ın kuruluşundan 22.6.1988 tarihinde 329 sayılı KHK ile "Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş."ne dönüştürüldüğü güne kadar geçen 12 yıllık sürede söz konusu amaçlara ulaşabildiği söylenememektedir. Banka desteğiyle ya-

(6) Ancak bu kısır döngüyü, hiç değilse belirli bir süre için, kırabilecek güçte Banka'ya ait "gizli aktifler" mevcuttur. Banka'nın özelleştirme yoluyla bu aktiflerden yoksun bırakılarak güçsüzleştirilmemesi gerektir. En kaba hesaplarla dahi sözkonusu varlıkların cari değerinin Banka özkaynaklarının yaklaşık on katı kadardır.

(7) Bkz. S. Cingil, Ibid, S: 158-164

ratılmış az sayıdaki başarılı örneklerin yanında genellikle hayal kırıklıkları yaratan girişimler çoğunlukta kalmış ve "işçi şirketleri" ya da "hemşehri şirketleri" modeli özlenen gelişmeleri gösterememiştir. Bu nedenle de Banka faaliyetleri arasında önemli yer tutan "Şirketlerin Rehabilitasyonları" ile ilgili çalışmalar yoğunluk kazanmıştır.

Yüksek Planlama Kurulunun 20.1.1989 tarih ve 89-T/2 sayılı kararı ile T.C. Turizm Bankası A.Ş.'nin tüm aktif ve pasifleriyle Türkiye Kalkınma Bankası'na devredilmesi sonucu Banka turizm yatırımlarını da finanse etmek imkanına kavuşmuştur.

Yeni düzenlemeler sonucu 1989 yılında TKB'nın sermayesi 200 milyar TL'na ulaşmıştır. Sermayenin dağılımında A grubu paylardan oluşan Hazine payı %49, B grubu paylar %20, C grubu paylar %31'i oluşturmaktadır.

5.1.1990 tarih ve 89/14929 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 500 milyar TL'na yükselen Banka sermayesi, 12.2.1990 tarih ve 401 sayılı KHK ile 1000 milyar TL'na ulaşmış ve faaliyet alanları genişletilmiştir. Anılan KHK'de Banka'nın amacı ve görevleri aşağıdaki gibi yer almaktadır:

"Bankanın amacı: Türkiyenin kalkınması için, anonim şirket statüsündeki teşebbüslere kârlılık ve verimlilik anlayışı içinde kredi vermek, iştirak etmek suretiyle finansman ve işletme desteği sağlamak yurtiçi ve yurtdışı tasarrufları kalkınmaya dönük yatırımlara yönlentmek, sermaye piyasasının gelişmesine katkıda bulunmak, yurtiçi, yurtdışı ve uluslararası ortak yatırımları finanse etmek ve hertürlü kalkınma ve yatırım bankacılığı işlevlerini yapmaktır.

Banka bu amaçları gerçekleştirmek üzere;

1. Türk Lirası veya döviz olarak kısa, orta ve uzun vadeli hertürlü nakdi ve gayrinakdi kredi açabilir, kâr ortaklığı veya kiralama esaslı kredi işlemleri yapabilir. Yerli ve yabancı kişi ve kurumlara gerekli teminatın alınması karşılığında garanti verebilir ve aracı olabilir.
2. Her türlü menkul kıymetleri satın alabilir, satabilir ve tahvil garantisi verebilir.
3. Araştırma, proje geliştirme ve eğitim çalışmaları yapabilir veya yaptırabilir, teknik yardım verebilir. Finansman ilişkilerinde bulunduğu şirketlerin rantabl çalışmalarını sağlayıcı önlemleri alabilir.
4. Şirketlere kredi açabilir, yurtiçinde ve yurtdışında kurulmuş şirketlere iştirak edebilir. Gerektiğinde rehabilitas-

yon, bonifikasyon ve konsolidasyon yapabilir. Banka'nın öncülüğünde şirket kurabilir ve iştiraklere ait hisse senetlerini alabilir, satabilir, geri alabilir ve kâr garantisi verebilir.

5. İthalat, ihracat ve görünmeyen muameleler gibi her türlü kambiyo işlemlerini yapabilir ve döviz pozisyonu tutabilir.
6. Sığorta acentalığı yapabilir.
7. Gerekli izinleri almak kaydıyla yurtiçinde ve yurtdışında şube ve temsilcilik açabilir.
8. Yurtiçi ve yurtdışı finansman kurumlarıyla işbirliği yapabilir, bunların katıldığı ulusal ve uluslararası kuruluşlara üye olabilir.
9. Yurtiçi ve yurtdışı finansman kuruluşları ile para ve sermaye piyasalarından ve hür türlü fonlardan kaynak sağlayabilir.
10. Sanayide mülkiyetin geniş halk kitlelerine yayılmasını sağlayacak tedbirleri alır.
11. Banka kaynaklarını kalkınma plânı ve yıllık programların hedef ve ilkelerine uygun olarak kullanır.
12. Amacının gerçekleşmesine yardımcı olacak her türlü kalkınma ve yatırım bankacılığı işlemleri yapabilir.
13. Her türlü menkul ve gayrimenkul malları alır, satar, kiralar, kiraya verir, leh ve aleyhte rehin, ipotek, intifa, irtifak hakları, gayrimenkul mükellefiyetleri ve sair hakları tesis edebilir.
14. Banka açtığı krediler karşılığında, menkul rehni, ticari işletme rehni ve gayrimenkul ipotegi de dahil olmak üzere her türlü teminatı alabilir."

Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. Kalkınma Bankacılığının ana işlevine uygun olarak finansman talebinde bulunan girişimcilerin projelerini ekonomik, teknik ve mali yönlerden değerlendirmekte, sonucu uygun bulunanlara kaynaklar ölçüsünde kredi tahsisi yapmaktadır.

Banka proje değerlendirme çalışmaları kapsamında 1989 yılında sanayi projelerinde finansman talebi ve durum tesbiti için 52 yeni ve 33 mükerrer olmak üzere toplam 85 başvuru ve 1988 yılından devreden 22 proje ile toplam 97 proje değerlendirilmiş, 69 proje için değerlendirme raporu hazırlanmış 28'i ise gerekli çalışmalardan sonra işlemde kaldırılmıştır. Sanayi projelerinde yıl sonu itibarıyla üzerinde çalışılan proje sayısı 10'dur.

Banka "Türk İşçi Şirketlerinin Rehabilitasyonu ve Desteklenmesi" programı çerçevesinde rehabilitasyon programına alınmış işçi şirketleri ve normal kredi kullanan işçi şirketlerinin projelerinin değerlendirilmesi görevini 1989 yılında da sürdürmüştür. Bu çerçevede 1988 yılından devreden 11 proje, 1989 yılında 8 tanesi yeni ve 16 tanesi revize olmak üzere toplam 35 adet rehabilitasyon projesi incelenmiş, bu projelerden 19 tanesinin raporu hazırlanmış, 2 tanesi işlemden kaldırılmış, 14 proje ise 1990 yılına devretmiştir. Ayrıca işçi şirketlerine normal kredi kullandırımına yönelik 27 başvuru incelenmiş, 12 tanesinin raporu hazırlanmış, 7 tanesi işlemden kaldırılmıştır. Bu projelerden 1990 yılına devreden proje sayısı 8'dir.

Turizm projelerinde ise, 1989 yılında 352 proje değerlendirilmiş, 199'u için değerlendirme raporu hazırlanmış, 43'ü ise gerekli çalışmalardan sonra işlemden kaldırılmıştır. Yıl sonu itibariyle üzerinde çalışılan proje sayısı 110'dur. 1989 yılında Bankaca turizm sektörüne 261.8 milyar TL. kredi tahsis edilerek 13.268 yatak kapasitesi yaratılmıştır.

1989 yılı sonu itibariyle Bankanın sanayi ve turizm sektörüne kullandığı kredilerin bakiyesi 1.370 milyar TL.'na ulaşmıştır.

Ayrıca, 1989 yılında işletmelerin, orta ve uzun vadeli kaynaklardaki yetersizlikler nedeniyle fon darlığına düşmelerini önlemek amacıyla Banka mevcut yapısı içinde örgütlenme çalışmalarını tamamlamış olup, finansal kiralama faaliyetlerini sürdürebilecek bir yapıya kavuşmuştur.

Banka, mevcut iştiraklerinin sermaye artırımlarına rüçhan hakkını kullanarak katılma yanında sermaye artırımlarını gerçekleştirme hususunda güçlüklerle karşılaşan iştiraklerinde ve kredi desteği sağladığı şirketlerin sermaye artırımlarında mevcut payını artırma ve yeni pay sahibi olma uygulamasına 1989 yılında da devam etmiştir. Yıl sonu itibariyle Bankanın iştiraki olan şirket sayısı 65'dir.

Banka, finansmanına katılıp, mali destek sağladığı şirketlerin faaliyetlerini yakından izlemekte, sorunlarını ve çözüm önerilerini tesbit etmekte ve şirketlere gerekli her türlü teknik yardımı yapmaktadır.

TKB'nca faaliyet alanına giren şirketlerin ekonomiye katkılarını artırabilmek için yurtdışından kaynak sağlama faaliyetlerine 1989 yılında da önem verilmiş olup, 1989 yılı sonu itibariyle kur garantisi kapsamına alınan kredilerin toplam taahhütler içindeki payı %24 olmuştur.

1989 yılında, Bankaca sermaye piyasasında meydana gelen gelişmeler yakından incelenerek faaliyet alan ve hacmi

genişletilmiştir. Bankanın şirketlerinden bazılarının hisse senetlerinin Borsa'da satışlarına, portföy oluşturmak gayesiyle hisse senedi alımlarına ve Hazine Bonosu satışlarında aracılık işlemlerine devam edilmiştir. Ayrıca, 1989 yılında Japonya'da 10 milyar Yen tutarında Banka tahvil ihraç edilmiştir.

C. Birleşme Üzerine Düşünceler:

Yüksek Planlama Kurulunun iki bankayı birleştirme kararı o günlerin sürpriz sayılabilecek kararlarından. Zira 1989 yılının Ocak ayında diğer kamusal sermayeli bankalarla ilgili çok çeşitli yeniden yapılanma projelerinden söz edilmekteydi. Bunlar arasında Sümerbank, Etibank, Denizcilik Bankası adı en çok geçen kamu bankalarıydı. Türkiye Kalkınma Bankası ile T.C. Turizm Bankasının birleştirilmesi konusunda da spekülasyonlar yapılmaktaydı ama bu çok düşük bir olasılık olarak görülmekteydi. Alınan bu birleştirme kararı özellikle yeni atılımların projelendirildiği T.C. Turizm Bankasında çok büyük bir "sürpriz" olarak karşılandı.^(x) Birleşme kararının uygulamasıyla Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. birleşmede bir taraf olmaktan çok, T.C. Turizm Bankasını devralan bir "büyük ortak" statüsünü kazanmıştı. Türkiye Kalkınma Bankasının Genel Müdürü, birleşme sonrasında da makamını korurken T.C. Turizm Bankası Genel Müdürünün işinin son bulması, birleşme kararının uygulanmasında TKB'nin ağırlıkla yer almasında önemli bir etken olmuştu. Kuşkusuz, birleşmeyle T.K.B ünvanının korunmasının da çok önemli bir etkisinin olduğu söylenebilir. Belki de bütün bunları birer raslantı ya da görünürdeki etkenler olarak görmek ve gelişmelerin esas itibarıyla o günkü siyasal iktidarın, daha da doğrusu, ekonomi yönetiminden sorumlu kabine üyelerinin daha çok siyasal tercihleri ile ilişkilendirerek değerlendirmek isabetli olacaktır. Her ne kadar Yüksek Planlama Kurulu kararında birleştirmeden beklentinin etkinlik ve etkililiğin sağlanması olduğu çıkarılabilirse de, bu gerekçelere kaynaklık edebilecek bilimsel araştırmaların yapıldığı da söylenemez. Konuyla ilgili dayanaklar olarak Dünya Bankası uzmanlarının gözlemleri ve tavsiyeleri ile Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu Raporları sayılabilir. Ancak bunların hiçbiri de kapsamlı bir bilimsel araştırmanın yerine tutabilecek nitelikte çalışmalar olarak kabul edilemez.

Gözlenen odur ki, anılan bankaları birleştirme noktasına getiren bazı ortak sorunları olmuştur. T.C. Turizm Bankası sermaye

(x) Sözü edilen dönemde T.C. Turizm Bankasında bir projenin yürütücüsü durumunda olduğumdan, bankaları birleştirme kararının Banka üst yönetiminde ve personeline "şok" etkisi yaratığına bizzat tanık oldum.

yetersizliğine çözüm arayışı içinde, turizm sektörüne özel finansman modelleri geliştirmeye çalışırken, TKB'de hüsrarla sonuçlanmış "işçi şirketleri" misyonu yerine ikame edilebilecek değerli bir "misyon" arayışı içinde bulunmaktaydı. T.C. Turizm Bankası artık turizm sektörünün gerçek bir yatırım bankacılığına hazırlanmakta; bunun için de turistik tesis işletmeciliği yoluyla öncülük görevlerinden sıyrılmak kararındaydı. Böylece Banka kaynak kullanımında etkinlik sağlayabileceği gibi öngörülen amaçlar açısından, bir başka deyişle, sektörel gelişme hedeflerine ulaşma açısından etkililiğini artırabilmiş olacaktı. TKB'de aradığı yeni misyon çerçevesinde etkinlik ve etkililik sağlama özlemini duymaktaydı. Bu çerçevede birleşme kararının TKB'ye yaradığı söylenebilir. Zira TKB bu kararlar, turizm gibi kredi değerliliği açısından önemli bir sektörde monopol konumuna gelmekteydi, aradığı yeni misyonu bir bakıma bulmuş sayılabilirdi. Oysa T.C. Turizm Bankası, birleşmeyle ("devrolan banka") olarak faaliyeti sona eren ve tüzel kişiliği son bulan kuruluş oldu.

Birleşme öncesinde her iki banka'nın da mali yapılarının güçlendirilmesi, hantal ve dağınık örgütsel yapılarının iyileştirilmesi, nitelikli uzman personelin sağlanması, yönetimde modern araçlarla donanım gibi ortak sorunları bulunmaktaydı. Birleşme kararı söz konusu ortak sorunların çözümüne katkı getirememiştir. Örneğin personel tasfiyesine gidilemediği için her iki bankada mevcut gizli işsizler ve niteliksiz işgücü verimsiz örgütsel yapının daha da belirgin bir büyüklüğe erişmesine yol açmışlardır. Adeta iki bankayı tek tabelâ altında toplamak gibi sonuç veren birleştirme kararının gerçek anlamda bir "bütünleştirme"yi sağlayamadığı söylenebilir. T.C. Turizm Bankası'nın etkililiğini kısıtlayan ikili yapının, birleşme sonrasında TKB için de söz konusu olması nedeniyle aynı olumsuz sonuca yol açmasından endişe edilir. Henüz birleşmeden beklenen synergetic etki ve yarar hesaplanabilmiş ya da belirlenebilmiş değildir.

III. TKB'nin ROLÜNÜN BELİRLENMESİNE İLİŞKİN BİR ARAŞTIRMA

Türkiye Kalkınma Bankasının turizm ve sanayi sektörlerinin finansmanı açısından mevcut ve potansiyel rolünü belirlemek amacıyla tarafımızdan 15 Ocak 1990 tarihinde tamamlanan ve Dünya Bankasına sunulmak üzere TKB'ye teslim edilen bir araştırma^(x) kapsamı ve bulguları bakımından bu konuda özgün bir çalışma olmuştur. Birincil verilere (primary data) ulaşmak

(x) Anılan araştırma BIGTAŞ Business Incorporation Groups Trade Inc. tarafından gerçekleştirilmiş olup "Report on The Actual and Potential Role of TKB In Financing of Industry and Tourism Sectors" başlığını taşımaktadır.

amacıyla düzenlenen ve yürütülen bu araştırmada iki değişik soru kağıdı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Soru kağıdı A Türkiye Kalkınma Bankasının müşterileri (kredi iştirak ya da ikisi birden) durumundaki kuruluşlara, soru kağıdı B ise mali kurumlara uygulanmıştır.

Soru kağıdı A'nın uygulandığı TKB'nin müşterisi konumundaki firmaların seçiminde, araştırma süresinin çok kısa olarak belirlenmiş olması nedenine bağlı olarak, pratik bir yöntem benimsenmiş ve TKB'nin mevcut 214 müşterisi arasından "fax"a sahip olan 55 adedi seçilmiştir. Gerçekte "fax" gibi bir iletişim teknolojisine sahip olan firmaların TKB'nin diğer müşterilerine kıyasla daha büyük oluğu düşünülmezse, bu seçimin basit bir tesadüfi örnekleme sayılması gerekecektir. Soru kağıdı B ise özellikle TKB'nin sanayi ve turizm sektörlerinin finansmanında potansiyel rolünü belirlemeyi amaçlamaktadır. Söz konusu soru kağıdı da Türk Banka sisteminde yer alan yabancı bankalar dışındaki 37 banka ile turizm ve sanayi ile ilgili meslek kuruluşlarına gönderilmiştir^(xx).

Türkiyedeki yabancı bankaların dışarda tutulması iki pratik nedenle olmuştur. İlki, soru kağıdı Türkçe yazılmış, ikincisi de yabancı bankaların önemli bir miktarı çok yakın tarihlerde faaliyete geçmiş olduklarından TKB ile ilgili yeterli bilgilerinin bulunamayacağı düşünülmesi olmalıdır. Bu örneklemede yer alan bankalar bir bakıma TKB'nin rakibi durumunda sayılabilirken diğer kuruluşlar ise kredi lehdarı konumundadır.

Önce soru kağıdı A ile ilgili elde edilen bulgular ve yorumlarına yer verelim.

Soru kağıdında 6. soru olarak yer alan ve TKB müşterilerinin bugüne değin müşterisi oldukları bankaları soran soruya verilen cevaplar ve bunlardan çıkarılabilecek sonuçlar şöylece sıralanabilir:

- Soru yöneltilen TKB müşterisi 40 firmanın tamamının TKB dışında diğer bankalarla ilişki kurmuş oldukları ortaya çıkmaktadır.
- Söz konusu firmaların TKB dışında sayıca en çok şu bankalarla ilişki kurdukları anlaşılmaktadır. Sırasıyla T.İş Bank, TSKB, Halk Bankası, Ziraat Bankası. İlginçtir ki TSKB gibi büyük ölçekli bir kalkınma Bankası'nı işaretleyenler toplam müşterilerin %50'sidir. Oysa SYKB gibi küçük ölçekli bir kalkınma Bankasını işaretleyen firma sayısı sadece 5 adettir ve toplamın %16'sını oluşturmaktadır. Buna karşılık ticari banka kimliği ile ve

(xx) Bkz. Ek'te yer alan sorukağıtları ve cevaplayanlar listesi

çok şubeli bankacılık hizmetlerinden yararlandırıan bankaların, örneğın T. Halk Bankası, T.İş Bankası, Ziraat Bankası'nın işletleyenler ise sırasıyla, 17, 27 ve 15 olmaktadır.

Bu cevaplar ve bulgular soru kağıdında 7. soruya verilen cevaplarla ilişkilendirildiğinde de ilginç bazı sonuçlara ulaşılabilir. 6. Soru genel anlamda müşterisi olunan bankaları, oysa 7. soru özellikle "kredi müşterisi" olmak üzere başvuruda bulunulan bankaları belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu soruya verilen cevaplardan da anlaşılmaktadır ki, TKB dışında TSKB, kalkınma bankaları arasında ilk sırada yer alırken bunu T.İş Bankası ve T. Halk Bankası izlemektedir. İki soruya verilen cevaplar birlikte değerlendirildiğinde şu eğilim saptanmaktadır. Kredi ve hizmet müşterisi olarak ilişkide bulunulan bankalar genellikle çok şubeli, yaygın hizmet sunabilen ticari bankalar, kredi talebinde bulunulan bankalar arasında söz konusu ticari bankalar beklenildiği gibi nisbeten geri sıralarda yer almaktadır. Bu olgu müşterilerin kredi dışındaki işlemler açısından bu tür ticari bankaları kullandığının kanıtı olmaktadır. Nitekim aşağıdaki 6. ve 7. sorulara verilen cevapları birlikte gösteren tablo bu hususu doğrulamaktadır.

Bankalardan Yararlanma Durumu

BANKALAR	(7. Soruya göre cevap)		(6. Soruya göre cevap)		(6. ve 7. Soruya göre cevap)
	Salt Kredi		Genel olarak		Korrelasyon
	Sayı	%	Müşteri olma		katsayıları
			Sayı	%	.77
T.S.K.B	20	57.1	18	50	.7701
S.Y.K.B	6	19.4	5	16.1	1.000
T. Halk Bankası	13	39.4	17	50	.4082
T.C. Ziraat Bank.	3	9.7	15	45.5	.4082
T. İş Bankası	19	52.8	27	73.0	.5622

Kredi yeterliliğiyle ilgili 8. soruya ise evet cevabını verenler toplam firma sayısının %55.9'unu oluşturmaktadır. Azımsanmayacak bir oranda hayır cevaplarının alınmış olması nedeniyle kredi yetersizliğinin kaynağı öncelik sıralamasına göre araştırılmıştır. Buna göre, kredinin miktarı itibarıyla yetersizliği %75 oranda ilk sırada yer almış, bunu ikinci sırada Bankanın kredilendirme hizmetlerinden doğan aksaklıklar izlemiş ve üçüncü sırada da, yatırım maliyetiyle ilgili öngörülmeıyen giderler sayılmıştır. Esasen kredi miktarının genellikle yetersiz bulunması özellikle son yıllarda sanayi kredilerinde gözlenen reel gerilemelerle de tutarlı görünmektedir. Bu bakımdan esas kritik faktörün kredi verilebilir fonlar arzıyla ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Kuşkusuz banka hizmetlerinden doğan

aksaklıklar ve enflasyon nedeniyle öngörülemeyen giderlerin ortaya çıkması gibi nedenlerin etkisi de azımsanmamalıdır. Ancak burada esas vurgulanması gereken asli (principal) faktörün kredi miktarı olduğu açıkça görülmektedir.

Soru kağıdında yer alan 10. soru müşterilerin bankalardan bekledikleri hizmetlerin önem sıralamasını belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu konuda elde olunan sonuçlara göre daha ucuz kredi beklentisi 37 örnekten 32'si için, yani %80'i için, birinci öncelik tanınan bir husus olmaktadır. Bunu "işlemlerin daha süratli tamamlanması" ve "bol kredi" beklentisi izlemektedir. Bunları da sırasıyla Danışmanlık hizmetleri, daha bilgili ve ilgili banka görevlileri yaygın şubeler aracılığıyla daha sık ilişki, faktörleri izlemektedir. Buradan çıkarılabilecek en çarpıcı sonuç, banka seçiminde esas belirleyici faktörün kredi fiyatı yani faiz olduğudur. İkinci ve üçüncü sıralarda yer alan "sürat" ve kredi miktarının "bolluğu" meselesi de klasik finansman ilkeleri sayılabilecek ucuzluk, yeterlilik ve zamanında olma ile tutarlı sonuçları ifade etmektedir. 12. soru ile bu sonuçların tutarlılığı test edildiğinde de cevapların uyumlu olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim faiz oranı ve ödeme ile ilgili koşullar birinci öncelikte, kredi limitleri ve bankanın çalışma temposu ikinci ve üçüncü öncelik olarak sıralanmıştır. Deneklerin çok küçük bir bölümü diğer faktörleri öncelik sıralamasına koymuştur. Burada da tekrar 10. soruda verilen cevaplarla tutarlı sayılabilecek bir sonuç çıkmıştır. Bankanın çok yönlü hizmet sunması, yaygın teşkilat yapısı ve kullandığı teknoloji sırasıyla daha az öncelikli konular olarak sıralanmıştır.

İşlemlerin süratle tamamlanması ile banka'nın kullandığı teknoloji arasında yakın ilişki bulunabileceği düşünülebilir. Bu açıdan müşterilerin cevaplarında tutarlı olmadıkları akla gelebilir. Ancak bütün bankaların aşağı-yukarı aynı teknolojik donanıma sahip oldukları dikkate alınır, müşterilerin burada sürat ile teknoloji bağlantısı kurmamaları da, konunun kullanılan teknolojinin ötesinde bir yaklaşım ve çalışma temposu ile ilgili olabileceği düşünülebilir. Başka bir deyişle, sürati belirleyen, teknolojiden ziyade banka'nın sonuç alma niyet ve becerisi olmaktadır.

Müşterilere yöneltilen sorulardan birisi de, (11. soru) ihtiyaç duyulan kredinin türüyle ilgili olmuştur. Bu soruya öncelik sıralamasına göre cevap verilmesi istenmiş olup alınan cevaplara göre şu sonuçlar elde edilmiştir.

- İşletme kredisi ihtiyacı birinci önceliği, yatırım kredisi ihtiyacı ikinci, idame-yenileme kredisi ihtiyacı ise üçüncü önceliği almıştır.

Elde olunan sonuçlara göre işletme kredisine birinci öncelik tanıyan müşteri sayısı 18, yatırım kredisine 15, idame-yenileme kredisine ise 3 olmuştur. İşletme kredisine ikinci öncelik tanıyan 5,

yatırım kredisine, 10, idame-yenileme kredisine ise 12 olmuştur. Üçüncü öncelikler açısından ise sayılar işletme kredisi için 7, yatırım kredisi 8, idame-yenileme kredisi için ise 13 olarak hesaplanmıştır.

İhtiyaç duyulan kredinin vadesini araştıran 13. soruya verilen cevaplar ise aşağıdaki tablo'da görüldüğü gibidir:

	Sayı	%
Bir yıldan kısa	10	25.6
2-3 yıl	5	12.8
4-5 yıl	8	20.5
Beş yıldan fazla	16	41.0

Tablo'dan da açıkça görüldüğü üzere işletme kredisi ihtiyacını ifade eden kısa vadeli kredi ihtiyacı azımsanamayacak ölçekte. Pek muhtemelen 2-3 yıllık vadeli kredi ihtiyacı da yatırım amaçlı olmaktan çok işletme ihtiyacına dönük olmaktadır. Son yıllarda yaşanan yüksek enflasyon ile işletme kredisinin artışı açıklanabilir. Sözkonusu müşterilerin birer kalkınma bankası müşterileri oldukları düşünülürse, ihtiyaç duydukları kredi içinde işletme kredisinin de yatırım kredisi kadar önemli yer tutması üzerinde önemle durulması gereken bir konudur. Kalkınma bankalarının müşterilerine bir proje bütünü içinde bakarak, değerlendirmelerinde bütüncül yaklaşım çerçevesinde işletme kredisi ihtiyacını da içeren bir çözümlemeyi getirmeleri gerektiği burada bir kez daha vurgulanmalıdır.

Soru kağıdı A'da 14. soru olarak yer alan ve müşterilere, halen mevcut %70 oranındaki enflasyonist ortam veri iken kendilerince uygun ve makul faiz oranını soran soruya verilen cevaplar aşağıdaki tablodaki gibi dağılım göstermektedir:

1989 yılı için uygun ve makul bulunan Kredi Faiz oranları

Önerilen Faiz Oranı %	Sayı	%
1	1	2.9
15	1	2.9
25	1	2.9
30	4	11.4
33	1	2.9
35	5	14.3
40	5	14.3
45	1	2.9
50	9	25.7
55	4	11.4
60	1	2.9
75	2	5.7
	35	100.0

Tablo'dan da açıkça görülebileceği gibi müşterilerin %68.5'i gibi bir çoğunluğu uygun ve makul faiz oranını %35-55 arasında göstermektedir. 1989 yılı için kalkınma bankalarından sağlanan kredilere uygulanan faiz oranının %45-50 arasında olduğu düşünülürse, müşterilerin %28.5'i için cari faiz oranı uygun ve makul bulunmuştur. Müşterilerin %20'si uygun faiz oranını cari faiz oranının üzerinde hesaplanmaktadır ki, bu müşteriler için faiz açısından bir anlamda tüketici rantı sözkonusudur denebilir. Bir başka deyişle bu müşteriler bankalarca ödenmekte olan negatif reel faizi yüksek bulmaktadırlar. Öte yandan %1 - %40 arasında faizi öneren müşteriler %51.4 oranındadır. (Önerilen kredi faiz oranlarının aritmetik ortalmaması 42.7'dir, buna göre ortalamasının altındakileri göstermektedir) Bu müşteriler faiz oranını yüksek bulmakta olup, bir bakıma bağış payının ya da sübvansiyonun artmasını dilemektedirler.

Sözkonusu müşterilere 1990-1992 yılları arasında enflasyon beklentilerini soran 15. soruya verilen cevaplar da şöyledir.

Yıllar	Enflasyon Ortalama (%)	Standart Sapma	Minimum	Maximum
1990	66.10	11.04	35	99
1991	60.03	12.64	45	99
1992	55.15	18.59	30	99

Tablo müşterilerin enflasyon beklentisi açısından tedrici (gradual) bir olumluluk işareti vermektedir. Özellikle 1992 yılı için hesaplanan standart sapma değerinin büyük çıkması, geleceğin belirsizliğine karşı öngörü güçlüğüne ifade etmektedir. Bu sonuçlar müşterilerin tam anlamıyla iyimserliklerini sergilemezse de kötümser de olmadıklarını, enflasyonun aşağıya çekilebileceği yolunda getirilen ve getirilebilecek önlemlerden hâlâ ümitlerini kesmediklerinin bir ifadesi sayılabilir.

Soru kağıdı B'de kamusal sermayeli kalkınma bankalarıyla ilgili 3 tanesi genel, bir tanesi de özel (TKB ile ilgili olmak üzere) dört soru yer almaktadır.

Genel nitelikte sorulardan ilki, kamusal sermayeli bir kalkınma bankasının Türk Banka Sisteminde mevcut özel sermayeli kalkınma bankalarının yanında, rekabetçi bir ortamda, sanayi finansmanına katılmasının yararlı olup olmadığını araştırmaktadır. Cevap veren 15'i finansman kuruluşu (Banka) 6'sı meslek kuruluşu temsilcisi toplam 21'in 13'ü bu soruya evet karşılığı vermişlerdir. Bu genel soruya evet cevabını verenler (%61.9) gerçekte finansman arzı açısından yetersiz olan sanayi kamusal destek sağlanmasını uygun görmektedirler.

Azımsanmayacak bir miktar da belki "crowding out" etkisi, belki de kamu bankacılığının yeterince rasyonel işletmecilik sağlayamayacağı endişesinden bu soruya hayır cevabını vermişlerdir.

İkinci soru kamusal sermayeli bir kalkınma bankasının faaliyetlerini özellikle altyapı yatırımları ve GAP gibi bölgesel gelişme odaklarında toplanmasının uygun karşılama karşılamayacağını ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Bu soruya evet cevabını verenler %57.1 olmuştur. Gerçekte bu sonuç, bölgesel gelişme odaklarında özel sermayeli finansman kuruluşlarının görev almalarının beklenemeyeceği cihetle kamusal sermayeli kuruluşlara uygun bir faaliyet alanı olduğunu ifade etmektedir. Ancak hayır cevabı verenler (%38.1) ise kanımızca, bölgesel gelişme odaklarında bu tür bankaların önemlerini yadsımdan ziyade, bu kuruluşların faaliyetlerinin sadece bununla sınırlı tutulmasını reddetmekte olabilir.

Üçüncü soruya %81 oranında verilen evet cevabıyla, kamusal sermayeli bir kalkınma bankasının sanayinin orta vadeli kredi ihtiyacını karşılamak üzere örgütlenmesinin uygun bulunduğu ortaya konmaktadır.

Öyle anlaşılmaktadır ki, sanayinin mevcut finansman ihtiyacının sadece özel sermayeli bankalarla karşılanamayacağı yaygındır. Ayrıca soru kağıdı A'da elde edilen bulgularla da tutarlı olarak, orta ve uzun vadeli yatırım kredisi ihtiyacı belirli bir subvansiyonla karşılanmalıdır, bunu da kamusal sermayeli bir kalkınma bankasının yapması beklenmektedir. Esasen soru kağıdı B'deki ilk iki soruya verilen evet cevaplarının çoğunluğu oluşturması da, kamusal sermayeli kalkınma bankalarına özel sermayeli bankalara kıyasla, daha geniş yükümlülüklerin yüklendiğinin birer kanıtı olmaktadır.

Dördüncü soru TKB'nin Turizm ve sanayinin finansmanı konusundaki rolünü belirlemeye dönüktür. Bu soruya verilen cevaplar şöyledir.

	Evet	Hayır	Fikri yok
TKB iki sektörü birden finanse etmemelidir	52.4	28.6	9.5
TKB sadece turizmi finansmanında uzmanlaşmalı	15.8	78.9	5.3
TKB faaliyetlerini sadece sanayide toplaması	36.8	52.6	10.5
TKB şimdiki gibi 2 sektörü finanse etmeli	26.3	63.2	10.5
TKB rakip olmayıp (Doğu-G.Doğu) bölgesel gelişmede uzmanlaşmalı	36.8	57.9	5.3

Burada yer alan cevaplardan şu sonuçların çıkarılabilmesi mümkün görünmektedir.

– TKB'nin mevcut dual yapısı tasvip görmemektedir. Bu yapı %63.2 ile reddedilmektedir. Banka'nın iki sektörün birden finansmanından sorumlu tutulmaması gerektiği %52.4'lük bir destek kazanmaktadır. Ne var ki, bu sonuç ne sadece turizmde uzmanlaşmak ne de sadece sanayide uzmanlaşmak anlamına gelmektedir. Zira her ikisi de, yani turizmde uzmanlaşmak %78.9 ile, sanayi finansmanında uzmanlaşmak da %52.6 ile reddedilmektedir. TKB'nin özel sermayeli finansman kuruluşlarına rakip olmayıp sadece Doğu ve Güneydoğu Anadolu gibi bölgelerde bölgesel gelişme alanlarında faaliyette bulunması da %57.9 la uygun bulunmamaktadır. O halde bütün bu sonuçlar bizi, TKB'nin kalkınma bankacılığının specific (belirli) bir sektör ya da bölge ile sınırlı tutulmaksızın, çok daha genel ve esnek bir yapı içinde oluşturulması gerektiği noktasına götürmektedir.

IV - GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

TKB, 1975 yılı sonundan 1988 Haziranına kadar geçen dönemde DESİYAB ünvanıyla çok ortaklı işçi şirketlerine kredi ve/veya iştirak biçiminde finansal destek sağlamıştır. 1988 Haziranından itibaren TKB ünvanını almış, Ocak 1989'da da T.C. Turizm Bankası A.Ş.'nin tüm aktif ve pasiflerini devralarak turizm sektörünün de sektör kalkınma ve yatırım bankacılığı işlevini yüklenmiştir. Finansmanından sorumlu olduğu iki sektör, turizm ve sanayi, Banka'nın birbirini tamamlayıcı konuma getirmek istediği, ancak iki farklı uzmanlık alanını ifade eden ve bu açıdan ve kısıtlı kaynakların tahsisi bakımından rakip durumundadır. TKB, sanayi finansmanı alanında bir takım özel ticari bankalar, özel yasalarda kurulmuş kamu bankaları ve özel kalkınma ve yatırım bankaları ile birlikte, rekabetçi bir ortamda, bir tür oligopolcü yapı gösteren bir piyasada faaliyetini yürütmek durumundadır. Öte yandan turizm finansmanındaki konumu daha çok monopol görünümündedir. Turizm sektörüne dönük olarak finansal destek sağlayan küçük birkaç kurumun çok sınırlı olan pazar payı yu- karıdaki gözlemi doğrulamaktadır.

Gerçekte kamu mali kurumlarının rekabete açılarak verimlilik düzeylerini artırmaları ve böylece kaynak tahsisini daha rasyonel ve etkin yapmaları arzulanmaktadır. Ne var ki, bu tür bir sonuç da her zaman ulaşlamamaktadır. Zira kamu mali kurumlarının gerçek anlamda "özerklik"leri sağlanamadığı için, karar-alma ve faaliyetlerindeki kamuya ait olmanın belirlediği kısıtlar aşlamamaktadır. Genellikle hantal bir örgütsel yapı ile ve siyasal platformlarda belirlenen güçlü müdahaleler nedeniyle, süratli, değişime açık bir yaklaşımla esnek bir karar-alma süreci ve uygu-

İşlemler sağlanamamakta ve rekabetten beklenen yararlardan çok, kayıplar sözkonusu olabilmektedir. Bu bakımdan TKB gibi kamusal sermayeli bir kalkınma ve yatırım bankasının, amaç fonksiyonunun da belirlediği çerçeve içinde, faaliyetlerini tümüyle özel sermayeli kalkınma bankalarının hedef aldığı müşteri kitlesine yöneltmemesi daha rasyonel kabul edilebilir. TKB'nin faaliyetlerini esas itibarıyla, kalkınma olgusunun özünde var olan bölgesel gelişme farklarını gidermeye dönük olarak yürütülen çabalarda toplaması, toplumsal yararlılığı açısından kalkınma esprisine daha uygun düşmektedir. Nitekim bu tür, az gelişmişliğin kısır döngüsü içinde bulunan alanlarda özel sermayeli kalkınma bankalarının faaliyette bulunmaları beklenemez. Bilindiği üzere, TSKB, SYKB gibi özel sermayeli kalkınma bankalarının finansal destek sağladıkları yatırımların bölgesel dağılımları da bölgesel gelişme farklarını besleyen bir nitelik taşımaktadır. Yatırımların gelişmiş bölgelerde yoğunlaşması ile oluşan bu dengesizliklerde kamusal sermayeli bir kalkınma bankasının rolü bu gelişimi beslemek değil, gerice yörelerin gelişmelerine katkı getirmektir. Bu açıdan TKB'nin rolünü GAP gibi bölgesel gelişme odaklarında Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresi (TKKOİ) ve DPT ile işbirliği çerçevesinde bütüncül bir yaklaşım modeli içinde düşünmek yerine olabilir. Bu tür yatırım-finansman modeli içinde yer alacak kalkınma bankasının da çeşitlendirilmiş kalkınma ve yatırım bankacılığı faaliyetlerini, yatırım teşvikleri uygulamalarını da içerecek biçimde sürdürmesi beklenecektir. Sözkonusu faaliyetler klâsik kalkınma bankacılığı işlevleri olarak, danışmanlık, proje üretme ve değerlendirmeden, firma rehabilitasyonlarına ve menkul değerlerle ilgili işlemlere kadar uzanan geniş bir dağılım yapısı gösterecektir. Kuşkusuz, bu tür bir kalkınma bankasının kamunun elinde finansal piyasalara müdahale aracı olarak kullanılabilmek olanağı sağlaması nedeniyle, gerektiğinde faaliyetlerinin gerice yöreler dışına da taşırılması sözkonusu olabilecektir. Bu gibi durumlar, örneğin gelişmiş bölgelerdeki teşviki öngörülen sanayi alt sektörleri olabilir. Ne var ki, Banka kaynaklarının önemli bir bölümünün kalkınmadaki öncelikli alanlara ayırması temel ilkesine ters düşülmemesi de esas olmalıdır. Böylesi bir yapıyla, kamusal sermayeli bir kalkınma bankasının kalkınmanın finansmanında özel bankalarla bir işbölümünü gerçekleştirerek, onlarla rakip olmaktan çok tamamlayıcılık niteliğiyle ilişkilerini kurması serbest piyasa ekonomisi koşullarında toplumsal refahı artırma çabalarının da bir gereği olmaktadır. TKB'nin bu nitelikteki bir hassas dengeyi kurabilecek biçimde gerek örgütsel gerekse finansal açıdan güçlendirilmek üzere yeniden yapılandığı takdirde işlevselliğinin ve etkililiğinin artması beklenmelidir.

BİBLİYOGRAFYA

- ABAC, S. IBAR Group, **Turkey's Bank and Banking System**. Euro-money Publication (Issues: 1986, 1987, 1988)
- ABAC, S. IBAR Group **Türkiye'de Bankalar ve Bankacılık Sistemi**, IBAR Yayınları. (1986, 1987, 1988 yıllarına ait sayılar)
- AK İktisat Ansiklopedisi, Cilt I, II**. Ak Yayınları, 1973
- AKGÜÇ, Ö. **Orta ve Uzun Vadeli Krediler ve Finansman Kurumları**, T. Bankalar Birliği Yayınları, No. 47, 1975.
- AKGÜÇ, Ö. **Cumhuriyet Döneminde Bankacılık Alanında Gelişmeler**, T. Banklar Birliği Yayınları, No. 71, 1975.
- AKGÜÇ, Ö. "Kalkınma Bankacılığı", **Para ve Sermaye Piyasası Dergisi**, Haziran 1988.
- AKGÜÇ, Ö. **100 Soruda Türkiye'de Bankacılık**, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1988
- AKOĞLU, T. **Turizm, Dünü ve Bugünü**, Varlık Yayınları, İstanbul, 1971.
- AKOĞLU, T. **Turizmi Geliştirmek veya Geliştirmemek- Türkiye ve Diğer Ülkeler** Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayınları İstanbul, 1988.
- AKPINAR, T. **Bankalar ve Devlet**, Banka ve Ticaret Hakuku Araştırma Enstitüsü Yayın No. 55, 1966.
- ALPTÜRK, N. **Merkez Bankacılığı**, T. Bankalar Birliği Yayınları No. 49, Ankara 1972.
- ANERBACK, D. Robert, **Financial Market and Institutions**, Macmillian Publicing Co.
- ARTUN, T. **Uluslararası Bankacılık Bunalımı ve Türkiyede "Serbest" Faiz Politikası**, Tekin Yayınları, 1983.
- ARTUN, T. **İşlevi, Gelişimi, Özellikleri ve Sorunlarıyla Türkiye'de Bankacılık**. Tekin yayınları, 1979.
- AYSAN, M. **Bankacılıkta Dışa Açılmanın Gerektirdiği Politikalar, Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi**, 1, Ocak 1987.
- BARUTÇU, H. **Türk Sanayinin Finansman Yapısı ve Kaynak Sorunları**, (Yüksek Lisans Tezi) Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 1989.
- BOSKEY, S. **Problems and Practices of Development Banks** Baltimore, The John Hopkins Press, 1961.
- BOZKURT, H. **Mali Sistem, Gönüllü Tasarruflar ve Kamu Müdahaleleri**, Devlet Yatırım Bankası Yayını, Ocak, 1987.
- CİNGİ, S. "An Assessment of Development and Planning" **Project Management A State Investment Bank Publication**, 1986.
- CİNGİ, S. **Avrupa Yatırım Bankası ve Türkiye ile ilişkileri**, Ankara Ticaret Odası Yayını No. 2, 1984.
- CİNGİ, S. "Türkiye'de Tarım Bankacılığının Dünü, Bugünü, Yarını" **Verimlilik Dergisi**, Milli Prodüktivite Merkezi Yayını, 1983/2.

- CİNGİ, S. "Measuring The Effectiveness of a Public Economic Enterprise in the Implementation of the Economic Policy-A Case From Turkey", XIX Uluslararası İdari Bilimler Kongresine sunulan Tebliğ, Batı Berlin, 1983.
- CİNGİ, S. "'Türk EXIMBANK'ını Oluşturacak Banka: Devlet Yatırım Bankası", **Ekonomide Ankara**, Ankara Ticaret Odası Dergisi, Ocak+Şubat 1987.
- CİNGİ, S. **Devlet Yatırım Bankası ve KİT'lerle İlişkileri**, DYB Yayınları, 1987.
- CİNGİ, S. "Kalkınma ve Yatırım Bankacılığında Türkiye Örneği", **Para ve Sermaye Piyasası Dergisi**, Haziran 1988.
- CİNGİ, S. "Tarımda Dinamik Kredileme Yaklaşımı ve Türkiye Örneği", **Verimlilik Dergisi**, Milli Produktivite Merkezi Yayını, 1981/4.
- CİNGİ, S. "Dış Ticaretin Finansmanında Yeni Bir Kurum: Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş.", **Ankara Sanayi Odası Dergisi**, Eylül-Ekim 1988.
- CİNGİ, S. "Bankacılıkta Gözlenen Gelişmeler", **Ankara Sanayi Odası Dergisi**, 1985
- ÇAVGA, E. **Türk Bankacılık Sektöründe Kullanılan Yeni Teknikler**, (Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 1989.
- Çelebican, G. **Sermaye Piyasasındaki Son Gelişmeler ve Türk Bankacılığı**, T. Bankalar Birliği Yayın No. 86, 1974.
- DESİYAB Sanayi ve Ticaret Bakanlığı - **Türk Sanayiinin Dünü, Bugünü ve Yarını**, Haziran 1983.
- DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI, **Temel Ekonomik Göstergeler**, Eylül 1989.
- DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI YAYINLARI, **Türkiye AET İlişkileri**, Mart 1989.
- DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI, **I, II, III, IV, V, VII, Beş Yıllık Kalkınma Planları ve Yıllık Programlar (1963-88 Yılları için)**
- DIAMOND, W. **Development Banks**, IBRD, The John Hopkins Press, Baltimore, Maryland 1957.
- EDMISTER O.R. **Financial Institutions - Markets and Management**, Mc. Graw Hill Book Comp.
- EREZ, M. "Türk Sanayiinin Kaynak Sorunu" 1986'dan 1987'ye Türkiye Ekonomisi Semineri, Ankara Sanayi Odası Yayınları No: 35, 1987.
- ERGİN, F. **Kredi Sistemi**, İstanbul Üni. İktisat Fakültesi Yayını No: 363, 1975.
- ERGİN, F. **Para Politikası**, İstanbul Üni. İktisat Fakültesi Yayını, NO: 353, 1975.
- ERTUNA, Ö. **Finansal Kurumlar**, Teori Yayınları Versa A.Ş., 1986
- ERSEL, H. G. SAK "Problems of Developing Capital Markets in an Inflationary Economy"

- ERSEL, H. "Public Borrowing and the Development of Financial Markets in Turkey", Ankara, Sermaye Piyasası Kurulu Araştırma ve Geliştirme Dairesi, 1988.
- FAREWELL. L. L. Gane, H. F. JACOBS P.D. ROBINSON I.R. **Financial Institutions**, Richard D. Irwin, Inc. Illionis, 1966.
- FRASER, R. **International Banking and Finance**, Washington, R and H Publishers, 1984.
- HOUK, J.T.D. **Financing and Problems of Development Banking**, New York: Frederick A. Praeger Publishers, 1967.
- KAHRAMAN, N. **Türkiye'de Turizm Yatırım Projlerinde Değerlendirme Sorunları**, (Doktora Tezi), İstanbul, 1980.
- KANDİLLER, R. **Türk Bankacılık Sektöründeki Son Gelişmeler**, Ankara: Türkiye Bankalar Birliği Yayınları (Konferans Serisi no: 43 ve T.B.B.Yay. No: 141), 1987.
- KARAŞIN, G. **Sermaye Piyasası Analizleri**, Sermaye Piyasası Kurulu Yayınları, No: 4, 1986.
- MANİSALI, E. YARCAN, Ş. **Survey of Turkish Tourism Industry**, Middle East Business and Banking, 1988.
- MANİSALI, E. YARCAN, Ş. **Türk Turizm Endüstrisi Araştırması**, T.C. Turizm Bankası A.Ş. Araştırma ve Eğitim Başkanlığı, İnceleme/Araştırma Dizisi: 2. ANKara, Ekim 1987.
- ORHON. A. **Development of Turkish Tourism and Incentives, Development Bank of Turkey**, Department of E.C. Relations, October 16, 1989.
- ÖCAL. T. **Türk Banka Sistemi**, AİTİA Yayını No. 59, 1973.
- ÖCAL. T. **Para Teorisi**, Türhan Kitabevi, 1981.
- ÖNAL. R. **Türkiye'de Selektif Kredi Politikası Uygulamaları**, T. Bankalar Birliği Yayınları, No: 101, 1979.
- PERERA. P. **Development Finance: Institutions, Problems and Prospects**. New York: Frederick A. Praeger Publishers, 1986.
- PHILIPRATOS, C. G. **Financial Managment - Theory and Techniques**, Holden - Day, Inc., 1973.
- SMITH, F.P. **Money and Financial Intermediation - The Theory and Structure of Financial Systems**, Prentice-Hall, Inc. 1978.
- SOYKAN. H. "Kalkınma ve Yatırım Bankacılığı", **Yatırım Projelerinin Hazırlanması ve Değerlendirilmesi**, Cilt II, 1989.
- TÖRE, N. **Türk Bankacılığının Dışa Açılması**, T. Bankalar Birliği Yayınları, No: 122, 1982.
- Türkiye Bankalar Birliği, Bankalarımızın Bilanço, Kâr ve Zarar Hesapları**,
- Teşkilat, Mevduat ve Kredileri Hakkında Bilgiler**, (1964-85 yılları için)
- Türkiye Bankalar Birliği, **Bankalarımız 1986, 1987.**
- Türkiye Bankalar Birliği, **Bankalarımız 1987, 1988.**

- The Bank Association of Turkey, **Banks in Turkey**, Ankara, 1989.
- Türkiye Kalkınma Bankası, Mali Kurumlarla İlişkiler Müdürlüğü
TKB'nin Kaynakları ve Kullandırılmasındaki Özellikler Raporu, Ağustos, 1989.
- Türkiye Kalkınma Bankası İktisadi Araştırma ve Analiz Müdürlüğü -
Türkiye'de Teşvik Tedbirleri Raporu.
- Türkiye Kalkınma Bankası - **1988 Yılı Faaliyet Raporu**
- Türkiye Kalkınma Bankası - **1988 Yılı İştirak Faaliyetleri Raporu**
- Türkiye Sınai Kalkınma Bankası- **1988 Yılı Faaliyet Raporu**.
- Türkiye İş Bankası - **Dünden Bugüne Türkiye İş Bankası**, (1924, 1984)
- T.C. Turizm Bankası A.Ş. Plan - Bütçe ve Araştırma Başkanlığı, **1968-1972 Döneminde T.C. Turizm Bankası A.Ş. Faaliyetleri**, 1974.
- T.C. Turizm Bankası A.Ş. **15. Yıl T.C. Turizm Bankası A.Ş. 1962 - 1976**, Ankara, 1977.
- T.C. Turizm Bankası A.Ş.'nin 1967'den 1974'e kadar Sekiz Yıllık Hesap Ve İşletmeleriyle, 1975 ve 1976 Yıllarına Ait Hesap ve İşletmelerini İncelemekle Görevlendirilen Alt Komisyon Raporu.
- T.C. Turizm Bankası A.Ş. Proje Değerlendirme Grubu Başkanlığı,
Türkiye Turizm Sektörünün Mevcut Yapısı ve Gelişim Hedefleri, Temmuz 1984. Ankara.
- T.C. Turizm Bankası, **Legal and Financial Aspects of Tourism Investments in Turkey**, July, 1988.
- T.C. Turizm Bankası A.Ş. **Turizm Yatırımlarına İlişkin Teşvik Tedbirleri ve Uygulama Esasları**, Temmuz 1988.
- T.C. Turizm Bankası A.Ş. **Turizm Yatırımlarının Hukuki ve Finansal Yönleri**, Temmuz 1988.
- T.C. Turizm Bankası A.Ş. **Tourism Investment Procedures and Incentives in Turkey**, July, 1988.
- T.C. Turizm Bankası A.Ş. **Loan Activities**, August 1988.
- T.C. Turizm Bankası A.Ş. **Turban İşletmeleri**, Ağustos 1988.
- T.C. Turizm Bankası A.Ş. **Turban Touristic Operations**, August, 1988.
- T.C. Turizm Bankası A.Ş. **Kredi İlke ve Şartları**, 1988.
- T.C. Turizm Bankası A.Ş. **Selected Financial Figures on Turkish Tourism**, October, 1988.
- T.C. Ziraat Bankası A.Ş. **Türkiye Turizm Bankası**.
- ZARAKOLU, A. **Cumhuriyetin 50. Yılında Memleketimizde Bankacılık**, T. Bankalar Birliği Yayını, No: 61, 1974.

SORU KAĞIDI - A

1. İşletmenizin adı _____
2. Faaliyet alanları a. _____
b. _____
c. _____
d. _____
3. Merkez Teşkilatınızın bulunduğu il _____
4. Taşre teşkilatınız var ise bulunduğu iller a. _____
b. _____
c. _____
d. _____
5. Soru kağıdını cevaplayanın işletmedeki görevi _____
6. Firmanız bugüne kadar aşağıdaki bankaların müşterisi oldu mu?

Evet Hayır

Türkiye Sınai Kalkınma Bankası	1	2
Sınai yatırım ve Kredi Bankası	1	2
Türkiye Halk Bankası	1	2
DESİYAB (Türkiye Kalkınma Bankası)	1	2
T.C. Ziraat Bankası	1	2
Türkiye İş Bankası	1	2
T.C. Turizm Bankası	1	2
Diğer (Belirtiniz)	1	2
Diğer (Belirtiniz)	1	2

7. Kredi alırken aşağıdaki bankalara başvuruda bulundurunuz mu?

Evet Hayır

Bulundum Bulunmadım

Türkiye Sınai Kalkınma Bankası	1	2
Sınai yatırım ve Kredi Bankası	1	2
Türkiye Halk Bankası	1	2
DESİYAB (Türkiye Kalkınma Bankası)	1	2
T.C. Ziraat Bankası	1	2
Türkiye İş Bankası	1	2
T.C. Turizm Bankası	1	2
Diğer (Belirtiniz	1	2
Diğer (Belirtiniz	1	2

8. Bankalardan sağlamış olduğunuz kredi genellikle yeterli oldu mu?

EVET	1
HAYIR	2
DİĞER (yandaki boşluğa yazınız)	3

8. A. Yukarıdaki soruya cevabın HAYIR ise, sebepleri aşağıdakilerden hangisidir? (Birden fazla şık işaretlenebilir)

Kredi miktarı yetersiz olmuştur	1
Bankanın kredilendirme hizmetlerinden doğan aksaklıklar olmuştur	2
Yatırım maliyetiyle ilgili öngörülme-yen giderler ortaya çıkmıştır	3
Diğer (Belirtiniz	4
.....	

9. Kredi müşterisi olduğunuz banka size başka ne gibi hizmetler sunmuştur?

.....

.....

10. Sanayii kredisi müşterisi olarak Banka'dan (BANKALARDAN) beklidiginiz hizmetleri önem sırasına göre belirtiniz. (En önemli gördüğünüz seçeneğe 1, sonrakine 2 vs. yazarak)

Daha bol kredi	
Daha ucuz kredi	
İşlemlerin daha süratle sonuçlandırılması	
Yaygın şubeler aracılığıyla, banka ile daha sık ilişki	
Banka görevlilerinin daha bilgili ve daha ilgili olmaları	
Danışmanlık hizmetleri	

11. İşletmenizin kredi ihtiyacı genellikle hangi türdedir?
(Öncelik sırasına göre belirtiniz)

	Birinci Öncelik	İkinci Öncelik	Üçüncü Öncelik
İşletme	1	2	3
İdame-Yenileme	1	2	3
Tevsi-Yatırım	1	2	3
Diğer (Belirtiniz)	1	2	3

12. Banka seçerken kararınızı belirleyen en önemli üç faktörü belirleyiniz.

	Birinci Öncelik	İkinci Öncelik	Üçüncü Öncelik
Kredi limitleri	1	2	3
Faiz oranı, vade ve ödeme ile ilgili şartları	1	2	3
Bankanın sorununuza yaklaşma ve çalışma temposu	1	2	3
Yaygın teşkilat yapısı	1	2	3
Bankanın kullandığı teknoloji	1	2	3
Bankanın çok yönlü hizmet sunması	1	2	3
Diğer (Belirtiniz)	1	2	3

13. İhtiyaç duyulan kredi, vade itibariyle aşağıdakilerden en çok hangisine uygundur?

Bir yıldan kısa	1
İki - üç yıl	2
Dört - beş yıl	3
Beş yıldan fazla	4

14. 1988 yılında ülkemizde gerçekleşen enflasyon oranının yaklaşık %70 olduğu göz önünde bulundurulursa, genel ekonomik durum ve sektörünüzdeki özel koşullar açısından sanayi kredileri için UYGUN ve MAKUL ortalama yıllık KREDİ FAİZ ORANI sizce ne olmalıdır?
Yüzde _____
15. Aşağıdaki yıllarda enflasyon oranı için tahminleriniz nelerdir?
1990 : Yüzde _____
1991 : Yüzde _____
1992 : Yüzde _____

SORU KAĞIDI A'YI CEVAPLAYANLAR

- ASİL ÇELİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
- ACISELSAN ACIPAYAM SELÜLOZ SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
- BOS BİRLEŞİK OKSİJEN SANAYİ A.Ş.
- DİLSİZOĞLU TEKSTİL SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
- TÜRK SIEMENS KABLO VE ELEKTRİK SANAYİ A.Ş.
- BETONSAN KONUT SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
- ÇEMAŞ ÇELİK VE MAMÜLLERİ SANAYİ A.Ş.
- ÇİMENTAŞ İZMİR ÇİMENTO FABRİKASI T.A.Ş.
- YENİSAN YENİLEME SANAYİİ A.Ş.
- İŞBİR ELEKTRİK SANAYİİ A.Ş.
- ARÇELİK A.Ş.
- DEVA HOLDİNG A.Ş.
- UŞAK SERAMİK SANAYİ A.Ş.
- BİRLİK MENSUCAT TİCARET VE SANAYİ İŞLETMESİ A.Ş.
- ISPARTA KAMGARN TEKSTİL SANAYİ TİCARET A.Ş.
- ABANA ELEKTROMEKANİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
- ORİM DIŞ VE İÇ TİCARET A.Ş.
- BEKSA ÇELİK KORD SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
- ÇUM-SAN ÇUMRA GIDA SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
- ERKUNT SANAYİ A.Ş.
- DENİZLİ CAM SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
- OTOMARSAN A.Ş.
- GEDİZ ABİDE SOYLU KENDİR İPLİK SANAYİ A.Ş.

- EŞÇİM ESKİŞEHİR ÇİMENTO FABRİKASI T.A.Ş.
- TAFTEKS HALI SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
- ALARKO ŞİRKETLER TOPLULUĞU
- YİBİTAŞ YOZGAT İŞÇİ BİRLİĞİ İNŞAAT MALZEMELERİ TİCARET VE SANAYİ A.Ş.
- YİBİTAŞ KRAFT TORBA SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
- SÖRMAŞ SÖGÜT REFRAKTER MALZEMELERİ A.Ş.
- BAŞTAŞ BAŞKENT ÇİMENTO SANAYİİ VE TİCARET A.Ş.
- ELSA ELEKTRONİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
- ATLANTİK HALICILIK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
- BİLTEPE İNŞAAT VE YAPI ELEMANLARI SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
- DEPA DIŞ TİCARET VE PAZARLAMA A.Ş.
- AYKİM AYDIN KİMYA SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
- ALTEK ELEKTRİK SANTRALLARI TESİS İŞLETME VE TİCARET A.Ş.
- ECZACIBAŞI İLAÇ SANAYİ VE TİCARET A.Ş.

SORU KAĞIDI - B-

1. Sizce, kamusal sermayeli bir Kalkınma Bankası'nın Türk Banka sisteminde mevcut özel sermayeli Kalkınma Bankalarının yanında, rekabetçi bir ortamda, sanayinin finansmanına katılması yararlı olur mu?

EVET
HAYIR
FİKRİM YOK

2. Kamusal sermayeli bir Kalkınma Bankası'nın faaliyetlerini özellikle altyapı yatırımları ve GAP gibi bölgesel gelişme odaklarında toplanmasını uygun görür müsünüz?

EVET
HAYIR
FİKRİM YOK

3. Kamusal sermayeli bir Kalkınma Bankası'nın sanayinin orta vadeli kredi ihtiyacını karşılamak üzere örgütlenmesini uygun görür müsünüz?

EVET
HAYIR
FİKRİM YOK

4. Turizm ve Sanayinin finansmanı konusunda Türkiye Kalkınma Bankası'nın (eski DESİYAB) rolünü nasıl değerlendirirsiniz?

(Her bir şıkta yer alan Evet/Hayır/Fikrim yok)

	EVET	HAYIR	FİKRİM YOK
— TKB iki sektörü birden finanse etmelidir.			
— TKB sadece turizm sektörünün finansmanında uzmanlaşmalıdır.			
— TKB faaliyetlerini sadece sanayinin finansmanında toplamalıdır.			

	EVET	HAYIR	FIKRİM YOK
— TKB şimdi olduğu gibi, iki sektörün finansmanından sorumlu olmalıdır			
— TKB özel sermayeli kalkınma Bankalarına rakip olmayıp, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerindeki yatırımları, Toplu Konut ve Kamu ortaklığı İdaresiyle işbirliği çerçevesinde desteklemelidir.			
— Diğer			

SORU KAĞIDI B'yi CEVAPLAYANLAR

- DIŞBANK - TÜRK DIŞ TİCARET BANKASI A.Ş.
- KOÇ - AMERİKAN BANK A.Ş.
- TÜRK MERCHANT BANK
- NETBANK A.Ş.
- YATIRIMBANK A.Ş.
- TÜRKİYE HALK BANKASI A.Ş.
- INTERBANK - ULUSLARARASI ENDÜSTRİ VE TİCARET BANKASI A.Ş.
- SİNAİ YATIRIM VE KREDİ BANKASI A.O.
- EGE BANK A.Ş.
- PAMUKBANK T.A.Ş.
- TÖBANK - TÜRKİYE ÖĞRETMENLER BANKASI T.A.Ş.
- TÜRK EKONOMİ BANKASI A.Ş.
- BURSA TİCARET VE SANAYİ ODASI
- TURİSTİK OTELCİLER VE İŞLETMECİLER BİRLİĞİ
- EGE BÖLGESİ SANAYİ ODASI
- ESKİŞEHİR SANAYİ ODASI
- ANKARA SANAYİ ODASI
- TURİZM YATIRIMCILARI DERNEĞİ
- TÜRKİYE İŞ BANKASI A.Ş.
- TÜRKİYE ODALAR BİRLİĞİ
- VBUM HBMD